

SZUBJEKTÍV JAZZSAROK • Kovács Tamás

Kovax kecskeméti és jazzharsonássá válásában fontos szerepe volt a Bohém Fesztiváloknak. A jazzfőiskolás évek után a Jazz Steps harsonása lett, de több zenekarban is szívesen látják mint „állandó kíséret” (így természetesen többször volt a Bohémekkel is koncerten és turnén). Megrögzötteen hisz a klasszikus jazz nagyszerűségében, egyéni hangú írásaiban elsősorban stílári és minőségi kérdéseket boncolgat – rendkívül szórakoztatóan.

Jack Teagarden, a jazzharsonázás atyja hangszerszerűség, improvizáció

 Jack Teagarden (1905-1964) korának talán legjelentősebb jazzharsonása volt. Nemcsak a kortársaira gyakorolt nagy hatást, játéka a későbbi jazzharsonás nemzedékek számára is példamutató. Szakszerű oktatásban sosem részesült, autodidakta módon képezte magát. Kiváló zenei hallása volt, ami nagyon fontos a harsonánál, mivel a hangoknak nincs fix helye a cúgon (vagyis a tolókán, a hangszer mozgatható részén). A jazzharsonások közül talán nála figyelhető meg legelőször az a törekvés, hogy lehetőleg minél egyszerűbben játsszon el egy adott, a jazzbe már integrálódott, más hangszereken is gyakran megszólaltatott fordulatot vagy más néven *pattern*t.

Teagarden ránézésre lomhán kezelte a tolókát, de eközben számos hangot fújta nagy tempó mellett. Nem rángatta a cúgot, egyenletesen húzta-tolta. Technikájának fontos része volt az úgynevezett elnyelt hangok megszólaltatása alternatív fekvésekben. Ezek egyébként rendszerint akkordidegen hangok voltak, de mivel nem fújta meg annyira, és hangsúlytalan helyen, átmenőhangként használta ezeket, nem tűntek fel. Az elnyelt hangok alkalmazásával jazzesen „piszkossá” vált Teagarden játéka, és kitöltötte a törzshangok közötti űrt. Ezek a hangok többnyire úgy születtek meg, hogy egy irányba elmozgatta a tolókát, valamilyen hangot megfújta, és tudta, hova akar megérkezni. Addig viszont, míg el nem érte a célhangot, megszólaltatott közbeeső hangokat is, amik persze nem voltak harmóniába illők, de mindez nem volt zavaró, mert ügyesen elnyelte ezeket. Teagarden a technikásabb dallamfordulatok kényelmes fekvésekben „álhangok” (elnyelt hangok) segítségével történő eljátszása oly mértékben készségszintűvé vált nála, hogy egy idő

után már rögtön, gyakorlás nélkül hangszerszerűen játszott el egy adott frázist, amit egy más hangszeren játszó jazz zenésztől vagy akár énekestől hallott. A kapott eredmény hangzásában szinte teljesen megegyezett az eredetivel. Sőt! Még jazzesebb is volt annál.

Impozáns technikája nagymértékben tudható be jól működő rézfúvós szájtartásának (angolul *embochure*) és az ezzel kapcsolatos izomfunkcióknak (vagyis magyar zenészszlenggel: jó volt a mulyója, hivatalosabban az „anzacca”, a német *Ansatz* szóból). Emellett kiváló hallással, dallamalkotó készséggel rendelkezett. Tulajdonképpen elmondható, hogy amit csinált, egyfajta szemfényvesztés volt. Úgy játszott hangszerén, hogy a hallgató fülének úgy tűnt, sok hangot játszik, nehéz fordulatokat. Ironikus, hogy egyik-másik fordulat eljátszása, amilyen nehéznek tűnt, olyan könnyű volt számára. Azonban le kell szögezni, hogy ennek a hangszereszerű technikának van egy szigorú feltétele: a jól funkcionáló, flexibilis *Ansatz*. Teagarden jó szájtartással fújta, ezt technikás fordulatai, virtuóz hangközugrásai és tisztán artikulált magas regiszterű hangjai is mutatják. Szeretett magasan játszani, a nagy oktávát (mélyfekvést) nem is nagyon használta. Mindez annak ellenére sem volt zavaró, hogy a tradicionális jazzharsona egyik fő funkciója a basszushangok megerősítése például többek között glisszandós (a hangszer természetéből fakadó csúsztatott hangos) átvezetésekkel. Teagarden nemes egyszerűséggel egy oktávval feljebb húzta a glisszandót.

A *zenei improvizáció* spontán agyi tevékenység, melynek során az egy előre „elkészített” eszköztárból merít a zenei gondolatok megfogalmazásához. Ez az eszköztár egy aktív zenei szókinccs, ami a gyakorlás és zenehallgatás révén alakul ki. Ez a zenei szókinccs egyszerű és összetett dallamfordulatokból, ritmikai képletekből áll. Az agy ezeket tetszés szerint rakosgatja egymás után, variálja őket. Zenei mondatokat alkot velük. Könnyen észrevehető az emberi

beszéd és a zenei improvizáció közötti hasonlóság. Az eszköztár, vagyis a szókinccs adott mindkét esetben. Az ember, amikor beszél, improvizál. Ezt a zene nyelvén is meg lehet tenni. A szókinccs korlátaiból következik, hogy nem lehet mindig újat mondani. A téma lehet más, de a kifejezőeszköz adott. Ez a jelenség erőteljesen érzékelhető Teagardennél, de más nagy jazzszólisták esetében is. Azt is mondhatnánk, sablonosan játszanak ezek a zenészek. Egy kikerülhetetlen agyi működési folyamat eredménye ez. Nem meglepő tehát, ha Teagarden, vagy például a zseniális bebop-szaxofonos, Charlie Parker improvizációit hallgatva olyan érzésünk támad, ismétlik önmagukat.

Maradva Jack Teagardennél, szólóiban világosan hallható-látható zenei gondolkodása. Improvizációi jól érthető zenei gondolatok, mesteri, izléses megfogalmazásban. Legyen csupán nyolc ütem vagy több kör, szólói hallatán az embernek nincs hiányérzete. Tökéletes ívek, kezdések, befejezések. Minden szólója önmagában egy kerek egész.

Teagarden korai évei alatt kialakította saját zenei szókinccsét. Sémáit úgy ismétli, hogy közbeékel valami mást, aztán kicsit variálja újra eljátszsa. A zene nyelvén beszél, de nem előre megírt szöveget mond, hanem az adott témában (ami elsősorban a harmóniai kört jelenti, de meghatározza a szám dallama is) a zenei szókinccse segítségével megfogalmazza gondolatait. Ismétel, de mégis változatosan. Mindezt a pillanat tört része alatt, rutinszerűen tette. Erre persze mondhatnánk, hogy nem jó, mert rutinból improvizálni nem művészi alkotótevékenység. Ezzel a gondolattal azért nem értek egyet, mert a természet törvényét akarják negligálni azok, akik a patternekből való gondolkodást elutasítják. A legnagyobbaknál is, kortársainknál, olyan zenészeknél, akiket azok is elismernek, akik a „rutinszerű” játék ellen ágnak, megfigyelhető a tendencia, hogy patternekkal dolgoznak, bizonyos időközönként ismétlik azokat. Ezek a világlasziszis zenészek a maguk idejében eredeti alkottak. Az elsők voltak valamiben. Aztán persze jó sokat ismételtették.

Teagarden minden helyzetben, bármelyik számra rá tudta húzni a saját zenei megfogalmazását, amitől azonnal felismerhetővé válik a játéka. Megteremtette saját stílusát, mint ahogy más nagy jazz zenészek is. Ettől nagyok.